

**„Program Integracji Społecznej i Zawodowej
Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tomaszowskim
na lata 2023-2030”**

Tomaszów Lubelski 2023

Spis treści

Wstęp.....	3
I. Niepełnosprawność i orzecznictwo	4
II. Diagnoza problemu niepełnosprawności w powiecie tomaszowskim..	5
III. Rehabilitacja społeczna	9
IV. Cele programu	18
V. Realizatorzy programu	19
VI. Monitoring.....	19
VII. Źródła finansowania Programu	19
Spis tabel.....	28

Wstęp

Niepełnosprawność jest jednym z poważniejszych zjawisk i problemów współczesnego świata. Dotyka ona ludzi niezależnie od wieku, statusu społecznego czy materialnego, warunków klimatycznych czy ekonomicznych. Nie istnieje jedna, powszechnie uznana definicja niepełnosprawności. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych definiuje osoby z niepełnosprawnością, jako „osoby których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi”. Inną definicję podaje przyjęta w 2006r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, która zmieniła spojrzenie na definiowanie niepełnosprawności i określa, że osoby z niepełnosprawnościami to osoby, które mają: długotrwale uszkodzenia fizyczne, psychiczne i intelektualne lub dotyczące zmysłów, które mogą w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać w tym obszarze pełne i skuteczne uczestnictwo w społeczeństwie. Konsekwencją takiego ujęcia niepełnosprawności jest podejście określające, że to nie człowieka trzeba dostosować do społeczeństwa lecz należy tak planować i kształtować środowisko i społeczeństwo aby wszyscy ludzie mieli równe szanse w dostępie do pełnego i aktywnego życia na różnych jego płaszczyznach. Natomiast ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zawężyła powyższą definicję określając: "Niepełnosprawność – oznacza to trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy"¹. Biorąc pod uwagę powyżej przytoczone definicje, niepełnosprawność przedstawia się jako zjawisko niejednorodne, które obejmuje wiele ograniczeń funkcjonalnych, może być fizyczna, intelektualna lub polegać na dysfunkcji zmysłów; może wynikać z choroby somatycznej lub choroby psychicznej. Wymienione wyżej zaburzenia mogą mieć charakter stały lub przejściowy.

Kreowanie lokalnej polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami w zakresie zapobiegania niepełnosprawności, łagodzenia jej skutków, rehabilitacji, a także realizacji zadań zmierzających do pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym i zawodowym stanowi ważne i obligatoryjne zadanie władz samorządowych. Lokalna polityka działań na rzecz osób z niepełnosprawnością jest istotnym elementem polityki społecznej.

Opracowany „Program Integracji Społecznej i Zawodowej Osób z Niepełnosprawnościami w Powiecie Tomaszowskim na lata 2023-2030”, zwany dalej Programem jest wykonaniem delegacji ustawowej zawartej w art. 35a ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Jednym z zadań przypisanych powiatowi jest opracowanie programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych, wynikającego ze strategii rozwiązywania problemów społecznych. Program jest dokumentem wieloletnim przygotowywanym w celu nakreślenia kierunków działania jednostek organizacyjnych funkcjonujących na terenie powiatu tomaszowskiego. Ma on na celu diagnozę potrzeb i określenie głównych problemów związanych ze zjawiskiem niepełnosprawności.

¹ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz.721 z późn. zm.)

Program daje możliwość nawiązania współpracy międzyinstytucjonalnej w celu zoptymalizowania działań i znalezienia rozwiązań problemów występujących w skali powiatu.

Przedstawiony Program zawiera plan działań na rzecz osób z niepełnosprawnością na lata 2023-2030. Obejmuje dziedziny i przejawy życia w aspekcie zaspokajania potrzeb osób z niepełnosprawnością w społeczności lokalnej, jest zgodny z założeniami „Strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu tomaszowskiego na lata 2023-2030” i będzie realizował kierunki działań w niej określone.

Niniejszy Program nakreśla zadania w zakresie kreowania polityki społecznej wobec osób lub grup ludności zagrożonych wykluczeniem społecznym, ze względu na niepełnosprawność, wskazując działania konieczne do wykonania oraz opisuje podstawowe założenia organizacyjne i finansowe jego realizacji.

I. Niepełnosprawność i orzecznictwo

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ustala trzy stopnie niepełnosprawności, które wykorzystywane są do realizacji celów ustawowych:

- 1) **znaczny** – osoba z naruszoną sprawnością organizmu, która jest niezdolna do pracy bądź zdolna, ale jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagająca stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób, w związku z brakiem możliwości samodzielnego zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, do których zalicza się samoobstugę, poruszanie się i komunikację,
- 2) **umiarkowany** – osoba z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolna do pracy lub zdolna, ale jedynie w warunkach pracy chronionej, wymagająca czasowej lub częściowej pomocy innych osób w celu umożliwienia pełnienia ról społecznych,
- 3) **lekki** – osoba o naruszonej sprawności organizmu, która w sposób istotny powoduje obniżenie zdolności do wykonywania pracy w porównaniu ze zdolnościami jakie wykazują osoby o podobnych kwalifikacjach zawodowych posiadające pełną sprawność psychiczną i fizyczną lub ma takie ograniczenia, które dają się kompensować przy pomocy przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i technicznych.

W przypadku osób, które nie ukończyły 16 roku życia, za osoby niepełnosprawne uznawane są te, które mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, gdzie przyczyną jest wada wrodzona, długotrwała choroba lub uszkodzenie organizmu, powodująca konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych w taki sposób, który przewyższy wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

Symbole przyczyny niepełnosprawności określone zostały Rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności:

- 01-U – upośledzenie umysłowe,
- 02-P – choroby psychiczne,

- 03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,
- 04-O – choroby narządu wzroku,
- 05-R – upośledzenia narządu ruchu,
- 06-E – epilepsja,
- 07-S – choroby układu oddechowego i krążenia,
- 08-T – choroby układu pokarmowego,
- 09-M – choroby układu moczowo – płciowego,
- 10-N – choroby neurologiczne,
- 11-I – inne, w tym schorzenia endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,
- 12-C - całościowe zaburzenia rozwojowe.

Symbol przyczyny niepełnosprawności odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej.

W Polsce obowiązują dwa rodzaje orzecznictwa o niepełnosprawności, regulowane przepisami prawa i prowadzone przez różne instytucje:

- 1) orzecznictwo do celów rentowych – orzekają lekarze orzecznicy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i komisje lekarskie ZUS. Rolnicy i ich rodziny otrzymują orzeczenia od lekarzy orzeczników i komisji lekarskich Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, a tzw. służby mundurowe (policjanci, żołnierze, celnicy) są orzekane przez komisje lekarskie Ministerstwa Obrony Narodowej lub Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- 2) orzecznictwo do celów pozarentowych – realizowane przez miejskie lub powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności.

II. Diagnoza problemu niepełnosprawności w powiecie tomaszowskim

Środowisko osób z niepełnosprawnościami jest dość trudno rozpoznawalnym społecznie środowiskiem. Dynamika zmian oraz wielkość instytucji świadczących pomoc i orzekających niepełnosprawność powoduje, że dane dotyczące niepełnosprawności prawnej są wybiórcze.

Głównym źródłem informacji o liczbie osób z niepełnosprawnością w Polsce jest Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony w 2021 roku. Zgodnie z tymi danymi liczba osób z niepełnosprawnością w Polsce wynosiła 5 447 548, co stanowiło 14,37% ogółu ludności kraju. Oznacza to, że co 7 mieszkańców Polski był osobą z niepełnosprawnością. Województwo lubelskie zajmuje 8 miejsce w kraju pod względem liczby osób z niepełnosprawnościami – 335 051. W powiecie tomaszowskim według danych spisu jest 12 318 osób z niepełnosprawnością, w tym niepełnosprawnych prawnie 6 727.

Za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności

podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca itp.). Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie kategorie:

- osoby niepełnosprawne prawnie tj. takie, które posiadały aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne biologicznie, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych.

Tabela nr 1 Podstawowe dane dotyczące osób z niepełnosprawnością w powiecie tomaszowskim według narodowego spisu powszechnego 2021

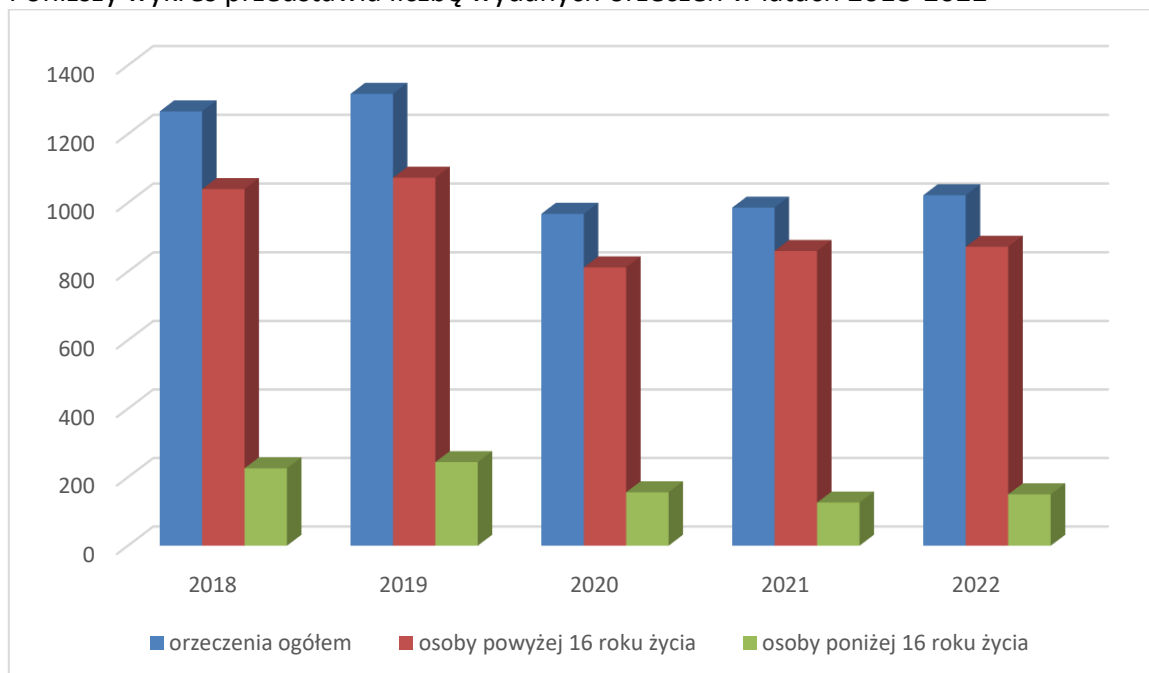
	Polska	Województwo lubelskie	Powiat tomaszowski
Osoby niepełnosprawne:	5447548	335051	12318
W tym kobiety	2990943	186151	6785
W tym mężczyźni	2456605	148900	5533
Os. niepełnosprawne prawnie	3471193	197506	6727
Os. o stopniu znacznym	983039	64851	2365
Os. o stopniu umiarkowanym	1462008	76523	2240
Os. o stopniu lekkim	785447	43935	1699
Osoby w wieku 0 -15 lat	240699	12197	423
Os. w wieku przedprodukcyjnym	298998	15652	537
Os. w wieku produkcyjnym	2041573	121825	4350
Os. w wieku poprodukcyjnym	2040914	131813	7431

Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z roku 2021 wśród ogólnej liczby mieszkańców powiatu tomaszowskiego 8,45% stanowiły osoby niepełnosprawne prawnie. Większość niepełnosprawnych stanowiły kobiety – 51,8%. Według wyników spisu z 2021 roku stosunek liczby osób niepełnosprawnych prawnie do pełnosprawnych w Polsce wynosił 9,15% przy czym wartości te są w opinii autorów badania niedoszacowane. Odsetek osób z niepełnosprawnością w województwie lubelskim stanowił 5,68 % populacji województwa.

Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tomaszowie Lubelskim wydaje orzeczenia w dwóch kategoriach wiekowych: dla dzieci (do 16-stego roku życia) bez określania stopnia niepełnosprawności oraz dla dorosłych (po 16-stym roku życia).

Poniższy wykres przedstawia liczbę wydanych orzeczeń w latach 2018-2022

Wykres Orzeczenia o niepełnosprawności wydane w latach 2018 -2022 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tomaszowie Lubelskim

W latach 2018-2019 systematycznie wzrastała liczba wydanych orzeczeń, natomiast od roku 2020 liczba ta ulega znacznemu zmniejszeniu. Okres ten przypadł na czas ogłoszenia stanu epidemicznego na obszarze RP związanego z epidemią COVID-19, co znacznie utrudniło swobodny i bezpośredni kontakt osób z niepełnosprawnościami z instytucjami orzekającymi.

Najczęstszą przyczyną wydania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności było: upośledzenie narządu ruchu (26,85%), choroby układów krążenia i oddechowego (20,23%) oraz choroby neurologiczne (15,5 %).

Tabela nr 2 Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności

Stopień niepełnosprawności	2018	2019	2020	2021	2022
Znaczny	253	284	213	241	287
Umiarkowany	473	437	346	391	374
lekki	314	352	253	228	211
Razem	1040	1073	812	860	872

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Tomaszowie Lubelskim

Dokonując analizy powyższych danych można zaobserwować, iż w powiecie tomaszowskim wśród osób z niepełnosprawnością najliczniejszą grupę stanowią osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Znaczna część dzieci, które uzyskały orzeczenie w Zespole do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności zostaje klientami Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Tomaszowie Lubelskim. Orzeczenia wydane przez Zespół upoważniają do różnych ulg i uprawnień, natomiast Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna jest jedyną uprawnioną placówką na terenie powiatu tomaszowskiego do wydawania orzeczeń zgodnie z ustawą z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty. Poradnia wydaje orzeczenia między innymi o potrzebie:

- kształcenia specjalnego dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością oraz niedostosowanej społecznie, wymagającej stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy;
- indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dla dzieci, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola lub oddziału przedszkolnego zorganizowanego w szkole podstawowej;
- indywidualnego nauczania dla dzieci i młodzieży, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły;
- zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży.

Analiza wydanych orzeczeń od września 2017 roku do końca sierpnia 2022 roku przedstawia się następująco:

Tabela nr 3 Liczba wydanych przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w Tomaszowie Lubelskim orzeczeń w latach szkolnych 2017-2022

Rodzaj wydanego orzeczenia	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na słabostyszenie	5	6	1	2	4
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność dziecka: niewidzące	0	0	2	1	0
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niedowidzenie (słabowidzący)	0	0	0	4	0
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność intelektualną w stopniu lekkim	19	34	40	26	29
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym lub znacznym	9	6	11	12	7
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawności sprzężone	14	23	27	22	19
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na zagrożenie niedostosowaniem	2	1	2	2	0

społecznym					
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niedostosowanie społeczne	0	0	0	0	1
Orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno – wychowawczych	2	4	2	7	3
O potrzebie nauczania indywidualnego	12	21	20	15	23
O potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego	5	1	0	2	0
Opinia o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka	13	23	21	27	22
O braku potrzeby indywidualnego nauczania	2	1	2	0	0
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawność ruchową w tym z afazją	8	17	12	18	22
Potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na autyzm w tym z Zespół Aspergera	11	23	19	23	11
Razem	102	160	159	161	141

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Poradni Psychologiczno –Pedagogiczna w Tomaszowie Lubelskim

W analizowanym okresie najwięcej orzeczeń wydano z powodu niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim (20,47%), o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (14,66%) oraz o potrzebie kształcenia specjalnego z uwagi na niepełnosprawności sprzężone (14,52%).

III. Rehabilitacja społeczna

Rehabilitacja społeczna ma na celu umożliwienie osobom z niepełnosprawnością uczestnictwo w życiu społecznym i realizowana jest przede wszystkim przez wyrabianie zaradności osobistej i pobudzenie aktywności społecznej oraz wyrabianie umiejętności samodzielnego wypełniania ról społecznych. Rehabilitacja społeczna to także likwidacja barier, w szczególności architektonicznych, technicznych oraz w komunikowaniu się i dostępu do informacji, kształtowanie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami z niepełnosprawnością.

Zadania powiatu wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych:

Zadania obejmujące zakres pomocy osobom z niepełnosprawnością określone zostały w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Do zadań powiatu należy:

1. opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:
 - a) rehabilitacji społecznej,
 - b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
 - c) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych;
2. współpraca z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji programów, o których mowa w pkt 1;
3. udostępnianie na potrzeby Pełnomocnika i samorządu województwa oraz przekazywanie właściwemu wojewodzie uchwalonych przez radę powiatu programów, o których mowa w pkt 1, oraz rocznej informacji z ich realizacji;
4. podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności;
5. opracowywanie i przedstawianie planów zadań i informacji z prowadzonej działalności oraz ich udostępnianie na potrzeby samorządu województwa;
6. współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób;
- 6a) finansowanie z Funduszu wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy określone w ustawie o promocji, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu;
7. dofinansowanie:
 - a) uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
 - b) sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
 - c) zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
 - d) likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
 - e) rehabilitacji dzieci i młodzieży,
 - f) usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika;
 - g) zmiany samodzielnego lokalu mieszkalnego, o którym mowa w przepisach ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (Dz. U. z 2021 r. poz. 1048), dotychczas zajmowanego przez osobę niepełnosprawną, w sytuacji braku możliwości zastosowania w tym lokalu lub w budynku racjonalnych usprawnień, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności lub jeżeli ich zastosowanie byłoby nieracjonalne ekonomicznie;
8. dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej;
9. pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie;

- 9a) przyznawanie środków, o których mowa w art. 12a ust. 1 i art. 26g ust. 1;
- 9b) realizacja zadań, o których mowa w art. 26, art. 26d i art. 26e;
- 9c) zlecenie zadań zgodnie z art. 36;
- 10.10) kierowanie osób niepełnosprawnych, które wymagają specjalistycznego programu szkolenia oraz rehabilitacji leczniczej i społecznej, do specjalistycznego ośrodka szkoleniowo-rehabilitacyjnego lub innej placówki szkoleniowej;
- 11. współpraca z organami rentowymi w zakresie wynikającym z odrębnych przepisów;
- 12. doradztwo organizacyjno-prawne i ekonomiczne w zakresie działalności gospodarczej lub rolniczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne;
- 13. współpraca z właściwym terenowo inspektorem pracy w zakresie oceny i kontroli miejsc pracy osób niepełnosprawnych.

Ustawowe zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością w ramach zadań własnych powiatu realizowane są przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim (zadania od 1 do 8). Natomiast zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej realizowane są przez Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim. Działania te dofinansowane są ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Na terenie powiatu tomaszowskiego funkcjonują następujące jednostki realizujące zadania na rzecz osób z niepełnosprawnościami:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim,
- Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim,
- trzynaście ośrodków pomocy społecznej, w tym 4 miejskie i 9 gminnych ośrodków pomocy społecznej,
- Dom Pomocy Społecznej w Tyszowcach,
- Dom Pomocy Społecznej w Tomaszowie Lubelskim,
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia w Tyszowcach,
- Ośrodek Wsparcia w Tomaszowie Lubelskim,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tomaszowie Lubelskim,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Tomaszowie Lubelskim,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w: Grabowicy, Muratynie i Tomaszowie Lubelskim,
- Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Tomaszowie Lubelskim,
- Niepubliczna Szkoła Specjalna Przystosobająca do Pracy w Tomaszowie Lubelskim,
- Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne „Dobry start” w Tomaszowie Lubelskim,
- Gadu- Gadu Centrum Terapeutyczno- Rehabilitacyjne Alicja Bosak w Tomaszowie Lubelskim,
- Zakład Aktywności Zawodowej w Przeorsku,
- Środowiskowy Dom Samopomocy Dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi w Szarowoli,
- Mieszkanie Chronione Wspierane w Ciotuszy Starej.

Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych

Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączoną z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Turnusy rehabilitacyjne to forma

rehabilitacji ciesząca się dużym zainteresowaniem wśród osób z niepełnosprawnością. O dofinansowanie do turnusu rehabilitacyjnego mogą starać się wszystkie osoby z niepełnosprawnością posiadające aktualne orzeczenie o stopniu niepełnosprawności (zaliczone do jednej z grup inwalidzkich) oraz rodzice lub opiekunowie osób z niepełnosprawnością.

Realizacja dofinansowań do pobytu osób z niepełnosprawnością na turnusach rehabilitacyjnych, w głównej mierze zależy od wysokości środków finansowych przyznawanych przez Państwowy Fundusz Osób Niepełnosprawnych w danym roku. Poniżej przedstawiono analizę ilości osób korzystających z dofinansowania w latach 2018 – 2022.

Tabela nr 4 Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba osób z niepełnosprawnością, którym przyznano dofinansowania	25	44	33	23	45
Liczba opiekunów osób z niepełnosprawnością, którym przyznano dofinansowania	20	22	22	11	23
Liczba osób ubiegających się o dofinansowanie do turnusu rehabilitacyjnego	130	144	108	59	64
Kwota środków przeznaczonych na dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych	50 000,00	79 942,00	61 282,00	49 373,00	104 183,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim w latach 2018-2022

Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom z niepełnosprawnością

Zadanie to ma na celu umożliwienie osobom z niepełnosprawnością wymagającym rehabilitacji korzystania z zalecanego sprzętu oraz środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych. Pomoc ta cieszy się dużym zainteresowaniem, gdyż wymagany sprzęt, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze są dość kosztowne. Z tej formy pomocy korzystają w znacznej części osoby dorosłe, ale także i dzieci, zwłaszcza osoby z dysfunkcją narządu ruchu.

Sprzęt rehabilitacyjny jest to sprzęt zaleconej przez lekarza niezbędny do rehabilitacji ruchowej lub innej w warunkach domowych, który nie jest objęty ubezpieczeniem zdrowotnym. Przepisy prawa nie dookreślają na jaki sprzęt PCPR może udzielić dofinansowania. Niekiedy podstawą uznania przez PCPR danego sprzętu jako sprzętu rehabilitacyjnego, którego zakup może być dofinansowany ze środków PFRON, jest opinia Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, wystawiana zarówno na prośbę osoby zainteresowanej jak i PCPR. W ramach zadania dofinansowany jest sprzęt rehabilitacyjny: sprzęt do zajęć ruchowych, w tym: materace

rehabilitacyjne, wałek rehabilitacyjny, piłka do ćwiczeń, taśma, drabinka rehabilitacyjna, rower rehabilitacyjny, orbitrek, trener eliptyczny, rotor barkowy, rotor do ćwiczeń kończyn górnych i dolnych, urządzenie do aktywnej i pasywnej rehabilitacji kończyn górnych i dolnych.

Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Dla ułatwienia codziennego funkcjonowania osobom z niepełnosprawnością udzielane są dofinansowania do zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Pomoc finansową ze środków PFRON na ten cel osoby z niepełnosprawnością mogą uzyskać pod warunkiem uzyskania częściowej refundacji z Narodowy Fundusz Zdrowia. Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze są skatalogowane, a katalog jest załącznikiem do rozporządzenia ministra zdrowia.

W rozporządzeniu zawarte są określone limity finansowania każdego przedmiotu w ramach ubezpieczenia, dlatego procentowe wskaźniki dofinansowań ze środków PFRON odnoszą się wprost do tych limitów. Są to między innymi: aparaty ortopedyczne, gorsety, protezy kończyn, obuwie ortopedyczne, kule, laski, wózki inwalidzkie, materace przeciwoleżynowe, pasy przepuklinowe, aparaty słuchowe, sprzęt stomijny, cewniki, inhalatory, pieluchomajtki i inne.

Tabela nr 5 Dofinansowanie do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba złożonych wniosków	417	531	483	510	615
Liczba zrealizowanych wniosków	260	320	325	301	603
Kwota przyznanych środków	315 336,00	338 470,00	562 393,55	552 154,00	692044,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim w latach 2018-2022

Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych

Zadaniem dofinansowanym ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jest likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością. Celem likwidacji barier ogólnie rozumianych, jest umożliwienie osobie z niepełnosprawnością w miarę samodzielnego funkcjonowania w środowisku poprzez ułatwienie wykonywania podstawowych czynności samoobsługowych, nawiązywania kontaktów społecznych, rozwijania zainteresowań.

Bariera architektoniczna to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom z niepełnosprawnością. Likwidacja barier polega na dokonaniu inwestycji lub czynności mających na celu udostępnienie przestrzeni architektonicznej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie z niepełnosprawnością swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji. Likwidacja tej bariery polega na umożliwieniu osobie z niepełnosprawnością porozumiewania się z innymi ludźmi przeważnie poprzez dokonywanie odpowiednich inwestycji.

Bariera techniczna to bariera utrudniająca lub uniemożliwiająca osobie z niepełnosprawnością wykonywanie czynności dnia codziennego adekwatnie do wieku i możliwości wynikających z niepełnosprawności. Likwidacja tej bariery powinna powodować sprawniejsze działanie tej osoby w społeczeństwie i umożliwić wydajniejsze jej funkcjonowanie.

Tabela nr 6 Dofinansowanie do likwidacji barier w latach 2018-2022

Dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych					
	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba wypłaconych dofinansowań	16	27	16	19	18
Kwota przyznanych środków	78 892,00	130 840,00	121 942,00	169 166,00	164 260,00
Dofinansowanie do likwidacji barier w komunikowaniu się					
	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba wypłaconych dofinansowań	4	1	41	34	40
Kwota przyznanych środków	3 303,00	1000,00	80 864,00	71 510,00	108 994,00
Dofinansowanie do likwidacji barier technicznych					
	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba wypłaconych dofinansowań	29	29	38	35	31
Kwota przyznanych środków	57 805,00	48 160,00	135 743,00	99 276,00	75 373,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim w latach 2018-2022

Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych odbywa się również w ramach programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, których realizatorem jest samorząd powiatowy:

- I. „Program wyrównywania różnic między regionami”. Celem strategicznym programu jest wyrównanie szans osób z niepełnosprawnością, zamieszkujących regiony słabo rozwinięte gospodarczo i społecznie w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej. Dofinansowaniem ze środków przeznaczonych na realizację programu mogą być objęte, w ramach:

- obszaru B (likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnością poruszania się i komunikowania) – część kosztów likwidacji barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom z niepełnosprawnością poruszania się i komunikowania;
- obszaru D (likwidacja barier transportowych) – część kosztów zakupu lub przystosowania pojazdów przeznaczonych do przewozu osób z niepełnosprawnością;
- obszaru F (tworzenie warsztatów terapii zajęciowej oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury istniejących warsztatów terapii zajęciowej) – część kosztów realizacji projektu na remont bądź modernizację przeciwdziałającą degradacji infrastruktury istniejącego warsztatu terapii zajęciowej.

Tabela nr 7 Środki pozyskane w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zawartych umów	1	1	3	4	2
Kwota pozyskanych środków	45 000,00	80 000,00	274 344,20	419 967,61	467 776,92

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim w latach 2018-2022

- II. Pilotażowy program „Aktywny samorząd”. Celem głównym programu jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. Cele szczegółowe programu:
- przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu, słuchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego;
 - przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych;
 - umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie;
 - poprawa szans beneficjentów programu na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji;
 - wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, pracowników lub pracujących na rzecz jednostek samorządu terytorialnego lub organizacji pozarządowych.

Tabela nr 8 Środki pozyskane w ramach programu Aktywny samorząd w latach 2018-2022

	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba zawartych umów	22	28	30	34	38
Kwota pozyskanych środków	67 934,00	183 576,21	144 355,44	205 172,32	159 849,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim w latach 2018-2022

III. Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Mieszkanie dla absolwenta. Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie samodzielnego mieszkania spełniającego indywidualne kryterium dostępności dla beneficjenta. Beneficjentem programu może być osoba z niepełnosprawnością, która spełnia warunki:

- 1) posiada orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w przypadku osób z niepełnosprawnością narządu słuchu, także w stopniu umiarkowanym lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, a w przypadku osób z niepełnosprawnością narządu słuchu również na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- 2) posiada status absolwenta szkoły podstawowej, ponadpodstawowej (wszystkich typów szkół) lub szkoły wyższej, uzyskany w okresie 36 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku;
- 3) posiada pełną zdolność do czynności prawnych;
- 4) złoży oświadczenie o braku możliwości zamieszkania w miejscowości realizowania aktywności zawodowej;
- 5) złoży oświadczenie o poszukiwaniu zatrudnienia lub o podjętym zatrudnieniu.

Na zadanie pozyskano w 2022 roku środki w wysokości: 129 427,20 zł.

IV. Program „Samodzielność – Aktywność – Mobilność!” Dostępne mieszkanie. Celem programu jest wzrost niezależności beneficjentów oraz ułatwienie im aktywności zawodowej i społecznej poprzez zapewnienie mieszkania wolnego od barier architektonicznych, jako podstawy samodzielnego realizowania planów zawodowych i społecznych. Beneficjentem może być osoba z niepełnosprawnością, która spełnia warunki:

- 1) posiada orzeczenia o niepełnosprawności w stopniu znacznym lub orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, z tytułu niepełnosprawności narządu ruchu uniemożliwiającej poruszanie się bez użycia wózka;
- 2) złoży oświadczenie, wraz z dokumentacją fotograficzną, o barierach architektonicznych w mieszkaniu i/lub w budynku, uniemożliwiających samodzielne wyjście na zewnątrz na poziom zero;
- 3) złoży oświadczenie o dysponowaniu tytułem prawnym do lokalu na mocy prawa własności lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu;
- 4) w momencie składania wniosku nie ukończyła 65 roku życia.

W przypadku, gdy wniosek dotyczy osoby małoletniej lub ubezwłasnowolnionej, wniosek składa jej opiekun prawny. W takim przypadku do wniosku dołącza się:

- oświadczenie o zamieszkiwaniu w lokalu wspólnie osoby z niepełnosprawnością oraz opiekuna prawnego;
- orzeczenie o niepełnosprawności z tytułu niepełnosprawności narządu ruchu uniemożliwiającej poruszanie się bez użycia wózka.

Na zadanie pozyskano w 2022 roku środki w wysokości: 99 460,80 zł.

Poza programami finansowanymi z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizowane są również programy finansowane z Funduszu Solidarnościowego:

- I. Program Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej realizowany jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim od 2022 roku. Celem Programu jest poprawa jakości życia osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności i umożliwienie im udziału w życiu społecznym poprzez zapewnienie usług asystenta osobistego. Usługi asystencji osobistej polegają w szczególności na udzieleniu wsparcia przez asystenta w: czynnościach samoobsługowych, w tym utrzymaniu higieny osobistej; prowadzeniu gospodarstwa domowego i wypełnianiu ról w rodzinie; przemieszczaniu się poza miejscem zamieszkania; podejmowaniu aktywności życiowej i komunikowaniu się z otoczeniem. Program skierowany jest do:
- Dzieci do 16 roku życia z orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.
 - Osób z niepełnosprawnością, posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (albo orzeczenie równoważne), mieszkających na terenie powiatu tomaszowskiego.

Tabela nr 9 Środki pozyskane w ramach programu Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej w latach 2022-2023

	Liczba osób objętych programem	Liczba zatrudnionych asystentów	Liczba zaplanowanych godzin usługi	Kwota pozyskanych środków
2022	22	21	12 670,5	573 444
2023	46	37	24 840	1 120 125

Źródło: opracowanie własne

- II. Program Opieka wychowawcza realizowany jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim od 2022 roku. Głównym celem Programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad:
1. dziećmi do ukończenia 16. roku życia posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności lub
 2. osobami niepełnosprawnymi posiadającymi:
 - a. orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności albo

b. orzeczenie traktowane na równi z orzeczeniem wymienionym w lit. a, zgodnie z art. 5 i art. 62 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100, z późn. zm.) – poprzez umożliwienie uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej, tj. odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki nad osobą z niepełnosprawnością przez zapewnienie czasowego zastępstwa w tym zakresie.

Tabela nr 10 Środki pozyskane w ramach programu Opieka wytchnieniowa w latach 2022-2023

	Liczba osób objętych programem	Liczba zatrudnionych asystentów	Liczba zaplanowanych godzin usługi	Kwota pozyskanych środków
2022	11	11	2164,5	97 920
2023	15	15	3120	146 880

Źródło: opracowanie własne

Powiat tomaszowski realizował również projekt finansowany ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) 2014-2020, Działanie 2.18 Wysokiej jakości usługi administracyjne pn. „**Dostępny samorząd – granty**”. Celem projektu była poprawa dostępności do usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządu terytorialnego (JST) dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez wsparcie JST w spełnieniu wymogów dostępności określonych w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Na realizację projektu w 2022 roku pozyskano kwotę 92 671,00 zł. W ramach projektu toalety w budynku Starostwa Powiatowego zostały dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Ponadto zakupiono plany tyflograficzne, usługę tłumacza języka migowego z tabletem, zapewnienie informacji o zakresie działalności w postaci nagrania treści w polskim języku migowym na stronie internetowej Starostwa Powiatowego i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Specjalistyczny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy otrzymał tabliczki informacyjne w alfabecie braille’a, dotykowe pasy ostrzegawcze i pole uwagi. Ponadto zakupione w ramach w/w programu 4 pętle indukcyjne, po jednej dla JST – Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowego Urzędu Pracy, Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej, Ośrodka Interwencji Kryzysowej. PCPR oraz PUP zostały wyposażone w krzeselka do ewakuacji osób niepełnosprawnych.

IV. Cele programu

Tworzenie jak najlepszych warunków umożliwiających osobom z niepełnosprawnością funkcjonowanie w społeczności lokalnej oraz poprawa ich

sytuacji, przede wszystkim w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób z niepełnosprawnością.

Cele szczegółowe

1. Rozwój rehabilitacji społecznej
2. Wspieranie aktywności zawodowej i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.
3. Wspieranie rozwoju infrastruktury zaspokajającej potrzeby osób z niepełnosprawnościami.
4. Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych realizujących działania skierowane na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami.
5. Promowanie przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami.

V. Realizatorzy programu

Realizatorami działań zdefiniowanych w Programie Integracji Społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami w powiecie tomaszowskim na lata 2023-2030 są samorządy powiatu, gmin, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, ochrony zdrowia, edukacji, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty działające na rzecz osób z niepełnosprawnością.

VI. Monitoring

Głównym instrumentem monitoringu Programu będzie sprawozdanie z realizacji tego Programu sporządzane w okresach rocznych, co pozwoli na bieżące śledzenie stopnia realizacji zadań oraz wprowadzenie ewentualnych korekt lub zmian. Następnie sprawozdanie z realizacji Programu składane będzie Radzie Powiatu w Tomaszowie Lubelskim jako załącznik do sprawozdania z realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu tomaszowskiego. Ocena Programu, która zostanie przeprowadzona po zakończeniu jego realizacji, pozwoli określić wszystkie uzyskane efekty oraz wskazać czynniki, które ułatwiały bądź utrudniały jego realizację. Pomocne w końcowej ocenie realizacji Programu będzie ustalenie stopnia realizacji zakładanych efektów.

VII. Źródła finansowania Programu

W realizacji działań programowych stosowane będą mechanizmy finansowe pozwalające na jak najskuteczniejsze i najpełniejsze wykonywanie założonych zadań. Szczególne znaczenie ma tu montaż finansowy, który pozwala na zaangażowanie środków pochodzących z różnych źródeł:

1. Budżet państwa.
2. Budżetu samorządu powiatowego.
3. Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w tym przyznawanych Powiatowi Tomaszowskiemu według algorytmu.
4. Unii Europejskiej.
5. Innych funduszy i programów oraz innych źródeł.

Kwoty środków finansowych związanych z realizacją Programu są trudne do oszacowania, ponieważ pochodzą one z różnych źródeł i przyznawane są corocznie i w różnej wysokości. Planowanie wydatków na poszczególne działania może być dokonywane rokrocznie, po uzyskaniu informacji o wielkości środków przyznanych na dany rok na realizację zadań na rzecz osób z niepełnosprawnością. Prognozy wykorzystywane do sporządzenia ram finansowych programu przyjęto w oparciu o procentową strukturę wydatków socjalnych w latach 2018-2022, która została opracowana na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej. Prognoza uwzględnia także ryzyka finansowe tj. zmianę przepisów, wzrost wydatków, inflację. W prognozie na lata 2023-2030 zastosowaną średnią wzrostu o 9% w skali roku wydatków na pomoc społeczną. Zawarte w poniższej tabeli wartości finansowe mają jedynie charakter szacunkowy i będą weryfikowane i korygowane w ramach corocznie uchwalonego budżetu powiatu tomaszowskiego.

Tabela nr 11. *Budżet Powiatu Tomaszowskiego na zadanie na rzecz osób z niepełnosprawnością – prognoza na lata 2023-2030*

Rok	Prognozowana kwota na Zadania na rzecz ON
2023	7 329 728
2024	7 992 373
2025	8 448 455
2026	8 943 884
2027	10 049 684
2028	10 934 875
2029	11 855 714
2030	12 905 928

Źródło: opracowanie własne

Cel nr 1 Rozwój rehabilitacji społecznej

Kierunki działań	Harmonogram realizacji	Wskaźniki
Dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	2023-2030	– liczba osób, które otrzymały dofinansowania, – liczba opiekunów, którzy otrzymali dofinansowanie, – liczba osób, które złożyły wnioski o dofinansowanie, – kwota wypłaconych dofinansowań.
Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób z niepełnosprawnością, w środowisku ich zamieszkania	2023-2030	– liczba osób, które otrzymały dofinansowania, – kwota wypłaconych dofinansowań, – liczba osób, które złożyły wnioski o dofinansowanie, – kwota wypłaconych dofinansowań.
Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	2023-2030	– liczba osób, które otrzymały dofinansowania, – liczba osób, które złożyły wnioski o dofinansowanie, – kwota wypłaconych dofinansowań.
Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	2023-2030	– liczba złożonych wniosków, – liczba dofinansowanych wniosków, – kwota wypłaconych dofinansowań.
Dofinansowanie w ramach Aktywnego Samorządu likwidacji barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym	2023-2030	– liczba wniosków złożonych w ramach likwidacji bariery transportowej, – liczba wniosków złożonych w ramach likwidacji barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, – liczba wniosków złożonych w ramach likwidacji barier w poruszaniu się, – liczba wniosków złożonych w ramach pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej, – liczba dofinansowanych wniosków, – kwota dofinansowanych wniosków.
Zapewnienie profesjonalnego wsparcia	2023-2030	– liczba osób, które otrzymały wsparcie asystenta,

osobom z niepełnosprawnością poprzez rozwój usług asystencji osobistej		<ul style="list-style-type: none"> – liczba zrealizowanych godzin usług asystenta, – liczba zatrudnionych asystentów.
Zapewnienie profesjonalnego wsparcia osobom z niepełnosprawnością poprzez kontynuowanie funkcjonowania programu Opieka Wytchnieniowa	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, które otrzymały wsparcie w postaci opieki wytchnieniowej, – liczba zrealizowanych godzin usług opieki wytchnieniowej, – liczba zatrudnionych opiekunów.
Realizatorzy	Starostwo Powiatowe w Tomaszowie Lubelskim, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelskim	
Źródła finansowania	Środki PFRON, środki własne powiatu	

Cel nr 2 Wsparcie aktywności zawodowej i zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

<i>Kierunki działań</i>	<i>Harmonogram realizacji</i>	<i>Wskaźniki</i>
Działanie warsztatów terapii zajęciowej	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba warsztatów terapii zajęciowej na terenie powiatu tomaszowskiego, – liczba uczestników warsztatów terapii zajęciowej, – wysokość środków PFRON na funkcjonowanie warsztatów, – wysokość środków powiatu na funkcjonowanie warsztatów.
Udzielanie wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba złożonych wniosków, – liczba dofinansowanych wniosków, – liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem, – wysokość wydatkowanych środków.
Dofinansowanie kosztów utworzenia stanowiska pracy dla osoby z niepełnosprawnością	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba złożonych wniosków, – liczba dofinansowanych wniosków, – liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem, – wysokość wydatkowanych środków.
Pomoc w zdobyciu nowych kwalifikacji zawodowych	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba zorganizowanych szkoleń, – liczba przeszkolonych osób, – liczba osób, które po zdobyciu nowych kwalifikacji uzyskały zatrudnienie, – wysokość wydatkowanych środków,

		<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób, które skorzystały z Modułu II pilotażowego programu „Aktywny Samorząd” - dofinansowanie do nauki na poziomie wyższym, – kwota wypłaconych dofinansowań w ramach Modułu II AS.
Poradnictwo zawodowe	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób z niepełnosprawnością objętych indywidualną informacją zawodową, – liczba przeprowadzonych wstępnych rozmów doradczych z osobami z niepełnosprawnością, – liczba wizyt aktywizacyjnych osób z niepełnosprawnością, – wysokość wydatkowanych środków
Organizacja staży zawodowych	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób z niepełnosprawnością skierowanych na staż, – liczba ofert stażu zawodowego skierowanego do osób z niepełnosprawnością, – liczba pracodawców, u których odbywają się staże zawodowe dla osób z niepełnosprawnościami.
Zwiększenie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba osób z niepełnosprawnościami poszukujących pracy, – Liczba bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami, – liczba osób z niepełnosprawnością skierowanych do podjęcia zatrudnienia, – liczba ofert pracy skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, – liczba osób z niepełnosprawnością skierowanych na prace interwencyjne, – liczba osób z niepełnosprawnością skierowanych na roboty publiczne, – liczba osób z niepełnosprawnością skierowanych na prace społecznie użyteczne.
Realizatorzy	Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelski, warsztaty terapii zajęciowej, przedsiębiorcy z terenu powiatu, organizacje pozarządowe.	
Źródła finansowania	Środki PFRON, środki własne powiatu, środki z budżetu państwa, środki zewnętrzne, w tym unijne	

Cel nr 3 Wspieranie rozwoju infrastruktury zaspokajającej potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

Kierunki działań	Harmonogram realizacji	Wskaźniki
Likwidacja barier architektonicznych w instytucjach publicznych – urzędach, placówkach oświatowych i zdrowotnych w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba złożonych wniosków, – liczba przyjętych wniosków do realizacji, – liczba instytucji, w których zlikwidowano bariery, – planowana wysokość środków na realizację wniosków przyjętych do realizacji w roku sprawozdawczym, – wysokość środków wydatkowanych w związku z wnioskami, których realizacja zakończyła się w roku sprawozdawczym.
Likwidacja barier transportowych - zakup pojazdów do przewozu osób z niepełnosprawnością w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba złożonych wniosków, – liczba przyjętych wniosków do realizacji, – liczba zakupionych pojazdów, – planowana wysokość środków na realizację wniosków przyjętych do realizacji w roku sprawozdawczym, – wysokość środków wydatkowanych w związku z wnioskami, których realizacja zakończyła się w roku sprawozdawczym.
Poprawa dostępności osób ze szczególnymi potrzebami do podmiotów administracji publicznej	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba koordynatorów do spraw dostępności, – liczba wdrożonych działań na rzecz poprawy dostępności podmiotu administracji publicznej.
Rozwój placówek dziennego i całodobowego pobytu dla osób z niepełnosprawnością	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba miejsc w instytucjach dziennego pobytu, – liczba miejsc w instytucjach zapewniających całodobową opiekę, – liczba osób przebywających w ciągu roku w placówkach.
Realizatorzy	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelski, jednostki samorządu terytorialnego, placówki ochrony zdrowia, placówki edukacyjne, środowiskowe domy samopomocy, organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, warsztaty terapii zajęciowej, jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej.	
Źródła finansowania	Środki PFRON, środki własne powiatu, środki z budżetu państwa, środki własne gmin, środki zewnętrzne, w tym	

unijne, środki organizacji pozarządowych.

Cel nr 4 Wspieranie instytucji i organizacji pozarządowych realizujących działania skierowane na poprawę sytuacji osób z niepełnosprawnościami.

Kierunki działań	Harmonogram realizacji	Wskaźniki
Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art.3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, realizującymi działania na rzecz osób z niepełnosprawnością w zakresie wspierania lub powierzania zadań publicznych	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba ogłoszonych konkursów, – liczba złożonych ofert, – wysokość zaplanowanych środków, – wysokość przekazanych środków.
Współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz tworzenie partnerstwa lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnością	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością współpracujących z PCPR, – liczba utworzonych partnerstw, – liczba informacji promujących działalność organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością umieszczonych na stronach internetowych powiatu, gmin, jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, – liczba posiedzeń Powiatowej Społecznej Rady do spraw Osób Niepełnosprawnych, – liczba projektów zrealizowanych wspólnie z organizacjami pozarządowymi, – liczba opinii wydanych przez Powiatową Społeczną Radę do spraw Osób Niepełnosprawnych.
Podnoszenie jakości działań instytucji poprzez profesjonalizację kadry	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba szkoleń podnoszących kwalifikacje, – liczba przeszkolonych osób.

Realizatorzy	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelski, Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim, stowarzyszenia, jednostki samorządu terytorialnego, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tomaszowie Lubelskim, kościoły i związki wyznaniowe
Źródła finansowania	Środki PFRON, środki własne powiatu, środki z budżetu państwa, środki zewnętrzne, w tym unijne, środki organizacji pozarządowych

Cel nr 5 Promowanie przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

<i>Kierunki działań</i>	<i>Harmonogram realizacji</i>	<i>Wskaźniki</i>
Rozpowszechnianie informacji na temat praw i uprawnień osób z niepełnosprawnością	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem PCPR, OIK, SOW, OW, PPP, PUP, – liczba informacji dotyczących praw osób z niepełnosprawnością zamieszczonych na stronie internetowej i tablicach ogłoszeń, – liczba kampanii społecznych, w których uczestniczyli pracownicy.
Rozwijanie działalności Powiatowego Zespołu do spraw Orzekania o Niepełnosprawności	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba złożonych wniosków o wydane orzeczenia o niepełnosprawności i o stopniu niepełnosprawności, – liczba wydanych orzeczeń, – liczba złożonych wniosków o wydanie legitymacji osobom z niepełnosprawnością, – liczba wydanych legitymacji, – liczba złożonych wniosków o wydanie karty parkingowej dla osoby z niepełnosprawnością, – liczba wydanych kart parkingowych, – liczba złożonych wniosków o wydanie karty parkingowej dla instytucji, – liczba wydanych kart parkingowych dla instytucji.
Prowadzenie interwencji kryzysowej i wsparcia udzielanego osobom z niepełnosprawnością przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim	2023-2030	<ul style="list-style-type: none"> – liczba osób z niepełnosprawnością objętych wsparciem OIK, – liczba porad udzielonych osobom z niepełnosprawnością, – liczba konsultacji prawnych udzielonych osobom z niepełnosprawnością,

		– liczba terapii indywidualnych i grupowych dla osób z niepełnosprawnością w kryzysie
Diagnozowanie i wydawanie orzeczeń o kształceniu specjalnym	2023-2030	– liczba wydanych orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego, – liczba wydanych orzeczeń o potrzebie zajęć rewalidacyjno – wychowawczych, – liczba wydanych orzeczeń o potrzebie nauczania indywidualnego, – liczba wydanych orzeczeń o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.
Działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych jako organu opiniodawczo-doradczego	2023-2030	– liczba posiedzeń Rady, – liczba wydanych opinii i uchwał, – liczba podjętych przez Radę działań i inicjatyw.
Realizatorzy	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Tomaszowie Lubelski, Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim, jednostki samorządu terytorialnego, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Tomaszowie Lubelskim, Powiatowy Zespół do spraw Orzekania o Niepełnosprawności, Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Tomaszowie Lubelskim, organizacje pozarządowe	
Źródła finansowania	Środki PFRON, środki własne powiatu, środki z budżetu państwa, środki zewnętrzne, w tym unijne, środki organizacji pozarządowych	

Spis tabel

Numer tabeli	Tematyka	strona
Tabela nr 1	<i>Podstawowe dane dotyczące osób z niepełnosprawnością w powiecie tomaszowskim według narodowego spisu 2021</i>	6
Tabela nr 2	<i>Liczba wydanych orzeczeń o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności</i>	7
Tabela nr 3	<i>Liczba wydanych przez Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną w Tomaszowie Lubelskim orzeczeń w latach szkolnych 2017-2022</i>	8
Tabela nr 4	<i>Dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych w latach 2018-2022</i>	11
Tabela nr 5	<i>Dofinansowanie do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w latach 2018-2022</i>	13
Tabela nr 6	<i>Dofinansowanie do likwidacji barier w latach 2018-2022</i>	13
Tabela nr 7	<i>Środki pozyskane w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami w latach 2018-2022</i>	14
Tabela nr 8	<i>Środki pozyskane w ramach programu Aktywny samorząd w latach 2018-2022</i>	15
Tabela nr 9	<i>Środki pozyskane w ramach programu Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej w latach 2022-2023</i>	17
Tabela nr 10	<i>Środki pozyskane w ramach programu Opieka wytchnieniowa w latach 2022-2023</i>	18
Tabela nr 11	<i>Budżet Powiatu Tomaszowskiego na zadanie na rzecz osób z niepełnosprawnością – prognoza na lata 2023-2030</i>	20